

ELŐSZÓ

Faludi Gábor

Értékes tanulmánykötet kerül az érdeklődő olvasók kezébe, ha fellapozzák a Görög Márta egyetemi tanár és Mezei Péter habilitált egyetemi docens szerkesztésében, a „Komplex szellemi tulajdonvédelmi kutatási program” keretében a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán elkészült, csokorba gyűjtött írásokat. Az előszó írójának alkalmá volt a cikkek lektorálására is.

A szabadkereskedelem és a szellemi tulajdonjog viszonya gazdasági, a szellemi tulajdonjog filozófiai alapjáig¹, és történeti gyökeréig lehatoló alapkérdés. A látszat az, hogy a szellemi tulajdonjogi monopólium fogalmilag akadályozza a szabadkereskedelmet, holott a helyzet fordított. A nagyjából-egészéből hasonló gazdasági fejlettségi fokon álló államok gazdálkodó alanyai között a szabadkereskedelmet az támogatja, ha az értékelő összehasonlítás próbáját is kiálló hasonló szintű szellemi tulajdonjog-védelem övezi a szellemi alkotásokat, a vállalat- és árujelzőket, és az üzleti titkot, amely az egyre értékesebbé váló know-how (védett ismeret) oltalmi formája is. Az állítás indoka pedig a kellően kiegyensúlyozott, azaz belső és külső kivételekkel, korlátokkal csillapított, korlátozott időre fennálló monopolhelyzet nem vitatható ösztönző hatása. Azaz: csak abban az esetben keletkeznek kellő mennyiségben, választékban és színvonalon oltalomra alkalmas alkotások, itt most a titokban tartott ismeret is ideértve, ha az alkotók/beruházók számára a költségek megfelelő megtérülése is biztosított. Ez a berendezkedés egyben alkalmas az alkotó jellegű, formába öntött információ/ vélemény kifejezése szabadságának biztosítására is. Mindeközben egyengeti az utat az innováció előtt, amelynek révén keletkeznek a szabad kereskedelem útján értékesíthető, kreatív tartalommal feltöltött áruk és szolgáltatások. A viszonyrendszer ilyen leírása nem helytálló a fejlődő (kevésbé fejlett) és a fejlettebb államok/régiók kapcsolatában. Az olyan állam, amely túlnyomórészt, vagy teljes egészében a védett tartalom importőre, a kivételek szélesítésében, és a saját, hagyományos oltalmi tárgyai (pl. folklór „termékek”, hagyományos, népi tudás) állami oltalmának fokozásában érdekelt. E törekvések jól megfigyelhetők a WTO keretei között², de korábban a WIPO BUE felülvizsgálati tárgyalások is ezt igazolták.

A tanulmánykötet írásai a vázolt elvi keretek mentén jól csoportosíthatók. A legáltalánosabb szinten Bakos-Kovács Kitti vizsgálódik a szabadkereskedelem és a szellemi tulajdon- és jog-védelem kölcsönhatása című cikkében. Gazdasági, versenyjogi, fogyasztóvédelmi, innováció (K+F) szempontból is elemzi a szabadkereskedelem és a szellemi tulajdoni védelem szinergiáit. Megállapítja: „A nemzetközi kereskedelmi kapcsolatok mögött látni kell azt az igényt is, amely megköveteli, hogy a szellemi alkotótevékenység eredményeit oltalmazó jogvédelmi eszközök nemzetközi vagy regionális szinten is harmonizálásra

¹ Az alkotás tartalmú információ legyen-e jogi értelemben is közkinccs, vagy képezze-e az alkotót, és/vagy a beruházót ösztönző, természetjogi, vagy szabadság/tulajdon alapú korlátozott monopólium tárgyát.

² Uniós rendelet útján a hazai jog részévé is váló közegészségügyi kényszerengedély, Szt 33/A.§, 33/A. § , a közegészségügyi problémákkal küzdő országokba történő kivitelre szánt gyógyszeripari termékek előállításával kapcsolatos szabadalmak kényszerengedélyezéséről szóló, 2006. május 17-i 816/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet, WTO Dohai Nyilatkozat: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/minist_e/min-decl_trips_e.htm; a hagyományos „népi” oltalmi tárgyak oltalmának kialakítására irányuló törekvésekre ld. <http://www.wipo.int/tk/en/igc/>

kerüljenek, vagy legalábbis kölcsönös elismerésben részesüljenek, átlátható feltételekkel bírjanak. A szellemi alkotások jogi védelmének kiépítése és annak szintje ugyanakkor függ az államok gazdasági fejlettségétől is; eltérően érvényesül, illetve más prioritások mentén alakul a fejlődő térségekben és a fejlett országokban”.

A szabadkereskedelmi egyezményeket veszi górcső alá több tanulmány is. „Szabadkereskedelem és szerzői jog. Az Európai Unió Kanadával, Dél-Koreával és a CARIFORUM-államokkal kötött szabadkereskedelmi megállapodásainak szerzői jogi vonatkozásai” címet viseli Mezei Péter és Harkai István írása. Sokat mondó CETA and Regulatory chill címmel Víg Zoltán és Hajdu Gábor elemzi angol nyelven a CETA szellemi tulajdonjogi kikötéseit. Az előbb említett kitűnő írás, a karibi térség egyes országaival, Dél-Koreával és Kanadával kötött szabad kereskedelmi megállapodások szerzői jogi rendelkezéseit elemzi. Az elemzést megalapozza az EU külállamokkal kötött gazdasági megállapodásainak tipizálása. Pontos a felismerés. A szabadkereskedelmi megállapodásokban „... a szellemi tulajdonvédelem csak az alkupozíció része, a mérleg egyik nyelvére tett egyetlen súlyocsk, hogy egy hatékony és célorientált „package deal” megszülethessen.” Az EU a TRIPs megoldásokra épülő szerzői jogi kikötésekben – ez természetes – igyekszik a saját földrajzi területén kidolgozott/kialkudott megoldásokat egyezményes úton exportálni, és ezzel azt is elérni, hogy a nagy nemzetközi, elemi jogegységesítési egyezményekben tagsággal nem rendelkező államok – pl. Dél-Korea – átugorja a kimaradt jogközelítési eredményeket.

A CETA-t elemző Víg-Hajdú munka alaposan, tiszteletre méltó éleslátással mutatja be és kritizálja a CETA szerzői jogi rendelkezéseit. Módosítást sürget, így pl. – helyesen – szűkebbre vonná bizonyos nyitott jogfogalmak alkalmazási terét (pl. „legitimate policy objectives”). Ennek az a megalapozott célja, hogy szűküljön a Tribunal (a megállapodás nemzetközi vitarendező fóruma) mérlegelési tere, ezért a felek – az érintett államok/entitások – kevésbé érezzék magukat kiszolgáltatottnak, kisebb legyen az önkéntesen vállalt szuverenitás korlátozás súlya. Ez egyébként jelentősen tudná csökkenteni az együttműködéshez képest a nemzetállami primátust erősen valló államok vonakodását az ilyen egyezményektől. Ugyanakkor leszögezi az írás, hogy számos ponton a CETA tovább lép, mint a kétoldalú beruházásvédelmi megállapodások. Az még nem tudható, hogy mintául szolgál-e a jövőben kötendő megállapodásokhoz, de az biztos, hogy mérföldkőnek tekinthető a kereskedelmi /beruházásvédelmi megállapodások fejlődéstörténetében (és nemcsak azért, mert egy EU tagállam egy tartománya majdnem képes volt megakadályozni a megállapodás hatályba lépését).

Az innovációról, ezen belül is a kutatás-fejlesztés egyes jogi alapkérdéseiről értekezik Görög Márta „Tanulhatunk-e az ipar-egyetem együttműködés Bayh-Dole Act modelljéből”, és Sztoján Krisztina „Jogi instrumentumok a szellemi alkotótevékenység ösztönzésének szolgálatában” című, alapos elolvasásra feltétlenül érdemes tanulmányaikban. Az egy csoportba sorolás kissé sántít – ezt be kell vallania az előszó szerzőjének – mert Görög Márta az egyetem és az ipar kutatásösztönzést központba állító jogi kapcsolatrendszerének szentelte az írást, míg Sztoján Krisztina igen intelligensen végighalad az alkotói ösztönzés jogi eszközrendszerén. Az egybekapcsolás azonban remélhetőleg menthető. Mindkét szerző eljut ugyanis arra a következtetésre, hogy az innovációs törvénynek az a megoldása, amely a költségvetési kutatóhelyen fejlesztett szellemi alkotásra vonatkozó vagyoni jogokat jóformán teljesen alárendeli a nemzeti (állami)vagyonvédelmi és vagyongazdálkodási szabályoknak, és kimondja, hogy e vagyoni jogok (számviteli nyelven: immateriális javak/szellemi termékek) „szőröstül-bőröstül” az állam tulajdonába kerülnek, nem felel meg a kellő ösztönzés követelményeinek sem a költségvetési kutatóhely, sem az ipar/beruházók

számára. Az állami tulajdonjog részjogosítványaiából csak a hasznosító vállalkozás alapítása, és az ehhez történő nem pénzbeli és pénzbeli vagyoni hozzájárulás nyújtása marad a költségvetési kutatóhely döntési kompetenciájában azzal, hogy a vállalkozásban fennálló vagyoni részesedés feletti joggyakorlás is korlátozott.³ Sztóján Krisztina tanulmányából ki kell emelni a színvonalas gazdasági/gazdaságtani megalapozást, az uniós szakpolitika értő leírását, és az alkotói ösztönzés jogi technikáinak (technológia transzfer, és alkotói teljesítmények hasznosítására irányuló szerződések joga) színvonalas elemzését a következő gondolatmenet mentén. „A ... vizsgálat így két aspektusból valósul meg: i) e keretrendszer képes-e megfelelő garanciákat biztosítani az alkotó individuum számára; ii) alkalmasak-e a jelenlegi szellemi tulajdon-transzferre irányuló stratégiák az oltalmazott szellemi tulajdon hatékony és eredményes hasznosítására, és az ehhez kapcsolódó jogi instrumentumok képesek-e biztosítani az „Innovatív Uniónak” az egyetemek, a kutatók és a vállalkozások közötti együttműködésére irányuló célkitűzését”.

Görög Márta írásából jól meg lehet érteni a több évtizedes USA modellt, meg lehet ismerni az innovációs szabályozás hazai történetének mérföldköveit, meg lehet és kell tanulni, hogy miért létkérdés a versenyképesség szempontjából az ipar és az egyetemek/költségvetési kutatóhelyek jogi kapcsolatának kiegyensúlyozott, az állami vagyon védelmét és az ösztönzést a patikamérleg két serpenyőjében gondosan, grammra kimérő szabályozása.

A kötet tanulmányai közül több tárgyal bizonyos oltalmi formákat. A védjegy jog a tárgya Homoki-Nagy Mária „A védjegy magyarországi történetéről” és Árkosy Lilla „Védjegy jog a játékpiacon” című dolgozatainak. Homoki Nagy Mária professzor kiváló jogtörténeti munkája nagyon tanulságos, messze meghaladja az egyszerű leíró teljesítményt. Az értő olvasó számára a dolgozatból világossá válik az egységben rejlő különbözőség. A védjegy egyrészt a szellemi tulajdonjog ernyője alá tartozó oltalmi tárgy, ez a történeti értelemben is vett egység mutatója. A hazai szabályozás fejlődéstörténete bizonyítja, hogy a szerzői joggal, és a szabadalmi joggal kézen fogva alakult ki a hazai normatív védjegyoltalom. Ugyanakkor az oltalom gyökérzetéig való leásás – ezt a munkát nagyszerűen végezte el a szerző – arra is figyelmeztet, hogy a származást és minőséget is jelző funkcióval bíró árujelző jogi védelmének eredete és gazdasági racionalitása nem kapcsolódik olyan szorosan a felvilágosodás, az egyén, és a tulajdon szabadsága gondolatköréhez, mint ahogy ezt a szerzői jogi és szabadalmi jogi oltalomnál megfigyelhetjük. Árkosy Lilla egy példa kapcsán rajzolja meg a védjegyoltalom jogi oltalmának térképét, az Alaptörvénytől a reklámjogig, és a nemzetközi magánjogig. A munka jól illusztrálja az elméleti szempontból jogágakra osztott jogrendszer keresztülfekvő területeinek és szabályozásának a jelentőségét.

A kereskedelmi név (cégnév) sem marad ki az elemzett oltalmi tárgyak sorából. Schultz Márton: A cégnév szellemi tulajdon jellege és viszonya a személyiségi joghoz címmel írt fontos tanulmányt. A személyek kereskedelmi neve, és ezen belül a cégnév kétség kívül kettős arculatú. E jellegzetesség történeti kitekintéssel összekapcsolt elemzése hiányt pótol. Az előszó szerzője csupán annyit tesz hozzá az elemzéshez, hogy noha kétségkívül igaz, hogy az ide tartozó oltalmi tárgyak zöme cégnév (pontosabban a vezérszó és a cégnév kötelező elemei együtt), és a cégnév szabályokon mutatható be legjobban a kizárólagos vagyoni jelleg, azonban a megállapítások magja minden, a vagyoni forgalomban részt vevő jogalanyra alapvetően igaz, kezdve a fogyasztónak nem minősülő magánszemélytől (egyéni vállalkozó, vagy felvett nevet használó művész, akinek a neve avanszálhat sajátos kereskedelmi névvé, amely a Ptk. hatálya alá esik) egészen a cégnek nem minősülő jogi

³ 2014. évi LXXVI. törvény a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról, 30. és 34. §

személyekig. Érdemes a szerző összefoglalóját idézni: „A cégnév alanyi jogi, dogmatikai rendszerben való elhelyezése tekintetében a személyiségi jogi, személyhez fűződő jogi jelleg nem egyedülálló jelentőségű. A személyiségi jogi besorolás mellett a vagyoni értékű jogi jelleg, a szellemi tulajdonjogi jelleg tekinthető jelentősnek. (...) A cégnév a polgári névtől eltérően a gazdasági társaság profitorientált tevékenységét támogatja, s megjelölési funkciója lévén a társaság által kialakított, fejlődő goodwill értékéhez, azonosításához tesz hozzá. A természetes személy polgári neve és a cégnév legjelentősebb elhatárolásaként jelentkezik azon körülmény, amely a cégnév kizárólagosságában ölt testet. Az elsőbbség, a névkizárólagosság az iparjogvédelmi jogokhoz hasonló monopolhelyzetet biztosít a gazdasági társaságnak, s általában a jogi személyeknek arra, hogy a cégnév, a jogi személy neve, mint szóbeli megjelölés vonatkozásában a piaci szereplők, s általában a jogalanyok csak az adott céget ismerjék fel a névről. (...)”

Az üzleti titok (know-how védelem) érdekes elemzését olvashatjuk Molnár Erzsébet írásában, amelynek címe: Az üzleti titok és a know-how fogalmának értelmezése a büntetőjogi védelem szempontjából. A dolgozat értően dokumentálja a magánjogi üzleti titok/védett ismeret jogi védelmének fejlődését, és imponáló pontossággal dolgozza fel ennek szakirodalmát, kitérve a 2016-os EU irányelv átültetésének problematikájára is. Már emiatt is érdemes a munkát elolvasni, azonban még inkább figyelemre méltó az írás mondanivalójaként kifejtett álláspont. Eszerint az a polgári jogi szabályozási logika, amely szerint a magántitok a magánszféra része, az üzleti titok a magántitok egyik fajtája, a know-how/védett ismeret pedig az üzleti titok alfaja, nincs hatással – jogbiztonsági okból – az üzleti titok büntetőjogi védelmére. A büntető tényállásnak fel kell egyenként sorolnia azokat a védelmi tárgyakat, amelynek a megsértése a bűncselekményt – értelemszerűen az egyéb tényállási elemek megléte esetén megvalósítja. Az előszó szerzője számára is meggyőző Molnár Erzsébet érvelése. Érdemes lehet az álláspontot két irányban továbbgondolni. Biztosan nem változtat-e majd a büntetőjogi megközelítésen, ha EU-s irányelv nyomán külön, az üzleti titok védelméről szóló törvény fog rendelkezni mind a ténytitok, mind az ismeret titok védelméről, kimondva, hogy a védett ismeret is üzleti titok (azaz: nem a védelem jellegére mutató utalás lesz a szabályban, hanem az egyszerűen besorolja a védett ismeretet az üzleti titok fogalma alá)? Még inkább fejtörésre készítő lehet az a kérdés, hogy milyen tényállás alapján kaphat büntetőjogi védelmet a védett ismerethez fűződő jog jogosultja, ha a szerző logikus, és indokolt álláspontját elfogadja a gyakorlat? Az egyszerű válasz annyi, hogy nem áll fenn a büntetőjogi védelem. A helyzet azonban az, hogy a védett ismeretek legértékesebb része, zöme technológiai know-how, és ezen belül is számottevő a komplementer védett ismeret, azaz a szabadalmi oltalomtól elválaszthatatlan, az oltalmazott műszaki megoldás tényleges gyakorlati kivitelezését oltalmazó, titokban tartott ismeret, tapasztalat. Egy olyan szabadalombitorlás, amely egyben megfelel az iparjogvédelmi jogsértés büntető tényállásának is (Btk. 388.§), és kiterjed a szabadalomtól elválaszthatatlan know-how szolgálai másolására, az így előállított termék értékesítésére, nem fogja majd át a védett ismeret „bitorlását”? El kell majd választani a szabadalmi oltalom vagyoni értékét az attól gyakorlatilag és általában számviteli szempontból is elválaszthatatlan know-how vagyoni értékétől ahhoz, hogy az okozott vagyoni hátrány mértékét meg lehessen határozni?

Pákozdi Zita az iparjogvédelmi jogérvényesítés – de mondhatnánk szellemi tulajdoni jogérvényesítést is – legfontosabb kérdését, az ideiglenes intézkedés elrendelhetőségét vizsgálja az ahhoz kapcsolódó sajátos „kártérítési” igénnyel együtt. Írásának címe: „Ideiglenes intézkedés és kártérítés” – egyensúly az iparjogvédelemben. A dolgozat az új Pp., és az ahhoz igazított szellemi tulajdonjogi jogérvényesítési szabályok okán még aktuálisabbá

vált. Az ideiglenes intézkedés jogintézményében a szellemi tulajdonjog megelőzte a polgári eljárásjogot. A TRIPs megállapodás nyomán (1997. évi XI. tv.), majd a Jogérvényesítési Irányelv átültetésével 2005. óta az angol (pl. Anton Piller order⁴, Mareva injunction⁵) jogfejlődésben kialakított technikák is a szellemi tulajdonjogi jogérvényesítés részei lettek. Nagyszerűen érzékelteti a szerző ezt a folyamatot, és logikusan magyarázza a sajátos, szellemi tulajdoni ideiglenes intézkedés jogi természetét. A jogharmonizáció messze nem jelent jogegységesítést. A magyar bíróságok például sohasem alkalmazták az ex parte ideiglenes intézkedést, pedig a kérelmezői biztosíték nyújtása, és az intézkedés hatályon kívül helyezése nyomán a kérelmezett /alperes reparációs igénye nem utolsó sorban abból ered, hogy egyoldalú kérelemre is elrendelhető az intézkedés. A reparációs igény jogi természete – az új Pp. fényében is – elemzést igényel. A szerző a kártérítés mellett foglal állást. A törvény kártérítést sejtet (nem zárja el a felet a biztosítékot meghaladó kártérítési igény érvényesítésétől), de az is kiolvasható a szabályból, hogy a kérelmező/felperes által nyújtott biztosíték kárátalány, amely az intézkedés ítéletben történő, a kérelmező/felperes pervesztességéhez kapcsolódó hatályvesztéséhez kapcsolódik. Ez a megközelítés egy kártalanítási minősítést is megalapoz. A minősítés a reparáció mértéke szempontjából is lényeges, ha a kérelmezett/alperes vagyoni hátránya a kérelmező/felperes által letett biztosítékot meghaladja. Sokkal fontosabb azonban az, hogy a kérelmező/felperes és a kérelmezett/alperes tudatállapotának (felróható, nem felróható igényérvényesítés, felróható, nem felróható állítólagos jogsértés), és az igényérvényesítés jogszerű, vagy jogellenes jellegének van-e logikai kapcsolata a reparációval. Az előszó szerzője szerint a kérelmezett/alperes vagyoni hátrányát a körülmények mérlegelése alapján hozott intézkedés okozza közvetlenül. Ez az okot az okozati láncban nem lehet átugrani, és e láncszem jogszerű magatartás, bírói aktus (akkor is, ha a mérlegelés utóbb tévesnek bizonyul). Ha e láncszemen túllépünk, a kérelmező/felperes igény érvényesítését kell minősítenünk, amelyhez feltétlenül szükséges az oltalom fennállása, az oltalmi jogosult fennálló joga, és a jogsértés igazolása/valószínűsítése. Ezzel szemben a hazai bírói gyakorlatban minden esetben fennáll az ellenkező valószínűsítésének a lehetősége a kérelmezett/alperes számára. Ilyen formán semlegesnek látszik a felperes/kérelmező tudatállapotának vizsgálata, mert magatartása – jogérvényesítése – csak jogszerű lehet. Emiatt a kérelmezett/alperes reparációs igénye kártalanítás jellegű. A kérelmezett/alperes esetleges önhibáját szintén nem kell, nem is lehet figyelembe venni, mert a reparációs igény csak akkor érvényesíthető, ha az intézkedés utóbb megdől. Azaz: az intézkedés elrendelésekor jogellenesnek látszó (a valószínűsítés szintjén jogsértőnek minősített) magatartás jogellenessége az intézkedés hatályon kívül helyezésével, vagy az alperes javára szóló ítélettel megdől. Emiatt a reparációra jogosult fél tudatállapota is közömbös. E gondolatmenetet igazolni látszik, hogy a Jogérvényesítési Irányelv 9. Cikk (7) bekezdése nem kártérítésről, hanem hátrányok megtérítéséről (compensation of injuries caused by the measure) rendelkezik. Mindenesetre a vitát a joggyakorlat még nem döntötte el végleges jelleggel, és a szerző álláspontja (kártérítés) is meg van erősen támogatva azzal,

---

⁴ <http://swarb.co.uk/anton-piller-v-manufacturing-processes-ltd-ca-8-dec-1975/>

⁵ https://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjVxveF_vrYAhVCKVAKHX61BwUQFgg2MAE&url=https%3A%2F%2Fwww.lawteacher.net%2Ffree-law-essays%2Fenglish-legal-system%2Fmareva-injunction.php&usg=AOvVaw0hQsj8Rx8Kz9Qs-BBsXV6M, általános alkalmazhatóságára ld. [http://www.bailii.org/cgi-bin/format.cgi?doc=/uk/legis/num_reg/2014/uksi_2014982_en_1.html&query=\(Mareva\)+AND+\(injunction\)](http://www.bailii.org/cgi-bin/format.cgi?doc=/uk/legis/num_reg/2014/uksi_2014982_en_1.html&query=(Mareva)+AND+(injunction))

hogy a Pp. maga a biztosítékot meghaladó kár megtérítéséről is rendelkezik, a szellemi tulajdoni törvények pedig e kérdésről hallgatnak.

A kötet – ez bizton állítható – nagyon gazdag és messzemenően korszerű anyagot ölel fel. Szép darabbal gyarapítja a szellemi tulajdonjogi szakirodalmat.